

משנה כלאים פרק א

Mishnah Kilayim, chapter 1

(1) Wheat and *zunin* [an inferior quality of wheat usually not consumed by humans (if sown together)] do not constitute *kilayim* [mingled unlike seeds; which may not be sown together — (see Leviticus 19:19)] one with the other [since they have similarities; *zunin* does however, constitute *kilayim* with other species of grain].

[Likewise,] barley and oats [as a pair], or spelt and rye [as a pair], or split beans and *sapir* [a type of bean, as a pair], or *purkdan*, [a small grain] and *tofah* [a pulse with round, white seeds, as a pair], or white beans and *sha'uit* [a type of bean, as a pair], do not constitute *kilayim* [if sown] one with the other [species in the pair, but each constitutes *kilayim* with one of the other pair].

(2) Cucumbers and melons do not constitute *kilayim* one with the other. Rabbi Yehudah says, They do constitute *kilayim* [the law does not follow Rabbi Yehudah]. Garden-lettuce and wild lettuce, or garden endives and wild endives, or leek and wild leek, or coriander and wild coriander, or mustard and Egyptian

רבנו עובדיה מברטנורא

א החטין והזונין. קורין לו בערבי זוא"ן: **אינן כלאים זה בזה.** לפי שבשהשיתו דור המבול את דרכם היתה הארץ גם היא מזנה את פירותיה, והיו זורעים חטים ומוציאה זונין, הלכך לא הוי כלאים עם החטים, אבל עם שאר מיני תבואה הוי כלאים, ואף על גב דלא הוי למאכל אדם, מכל מקום כיון שמוליכים אותו ממקום למקום למאכל יונים הוי כלאים: **השעורים ושבולת שועל.** כל השנויים במשנה זוג זוג אינם כלאים זה בזה, אחד מזוג זה ואחד מזוג זה הם כלאים זה בזה. והא דאמרינן במנחות (דף ע.) הכוסמין מין חטים ושיפון מין שעורים הני מילי לענין חלה שמצטרפין זה עם זה לשיעור חלה, אבל לענין כלאים הוי כלאים זה בזה: **ושבולת שועל.** שעורים מדבריים ובלע"ז אוי"נא: **כוסמין.** בלשון לע"ז אוספילט"א: **שיפון.** בלע"ז סיגל"א. ומשום דכוסמין ושיפון דמי להדדי אינם כלאים זה בזה: **והספיר.** יש אומרים ציצרקל"א בלע"ז. ורמב"ם פירש שקורין לו בערבי מא"ש: **הפורקדן.** רמב"ם פירש שהוא זרע דק שקורין לו בערבי גילבא"ן: **וטופח.** הוא קטנית שגרגריו עגולים לבנים וקורין לו קורטמא"ן. ואני שמעתי שטופח הוא שקורין לו גילבא"ן: **והשעועית.** קורין לו בערבי לוביא"ה: **אינם כלאים זה בזה.** אם זרע כל אחד עם בן זוגו: **ב הקישות.** קשואין שקורין בערבי פאקו"ס ובלע"ז קיקומברו"ס: **והמלפפון.** נקראים בערבי כייא"ר ובלע"ז ציטרול"ה: **רבי יהודה אומר כלאים.** ואין הלכה כר' יהודה: **חזרת וחזרת גלים.** החסא הגדילה בנגים, והחסא הגדילה בהרים: **ועולשים.** של גנים: **ועולשי שדה.** ונקראים בערבי הנדב"י: **כרישין.** של גינה: **וכרישי שדה.** והם

mustard, or the Egyptian gourd and the *hermutzah* [bitter] gourd [which is sweetened by cooking in hot ash — *remetz* (Nedarim 6:1)], or Egyptian beans and the *haruv* [a type of Egyptian bean in carob-shaped pods] do not constitute *kilayim* one with the other.

(3) Turnips and the *nafutz* [a type of radish with leaves like turnips, and therefore, is not *kilayim* with them], or cabbage and *trovtur* [a type of cabbage with a thin stalk], or beet and garden-orache do not constitute *kilayim* one with the other. Rabbi Akiva added, Also garlic and small wild garlic, or onion and small wild onion, or lupine [a type of bitter pulse eaten as a dessert after being boiled seven times, to remove its bitter taste,] and wild lupine do not constitute *kilayim* one with the other.

(4) As for [grafting] trees, the pear and the crustumenian pear, or the quince and the sorb apple do not constitute *kilayim* one with the other. The apple and the crab apple, or the peach [which, when small, resembles an almond] and the almond, or the *shizafin* [resulting from the grafting of an olive and a pomegranate] and the *rimin* [berries of a sort of thorn bush], even though they are similar one to the other, nevertheless constitute *kilayim* [in respect to grafting

רבנו עובדיה מברטנורא

הנקראים בערבי פירא"ת ובלע"ז פורו"ש: **כוסבר**. כך שמו בערבי, כוליי"נדרו בלע"ז, תרגום ירושלמי כזרע גד כבר זרע כוסבר: **והרמוצה**. דלעת מרה שממתקים אותה ברמץ כלומר, באפר חם שיש בו רשפי אש, לפיכך קורין לו רמוצה: **ופול המצרי**. פאסול"י בלע"ז: **והחרוב**. מין קטנית וקורין לו חרוב, לפי שתרמיליו שהורע בתוכו הן דקים ועקומין כחרובין והוא ממין פול המצרי: **ג והנפוץ**. הוא מין צנן ועליו דומים לעלי הלפת, הלכך לא הוי כלאים: **והתרובתור**. מין כרוב שהקלחים שלו דקים: **תרדין**. בערבי סילק"א, ובלע"ז בלטי": **לעונין**. בערבי קט"ף, ובלע"ז ארמולא"ש: **השומנית**. שום מדברי, והוא קטן מן השום הגדל בגנים: **בצלצול**. בצל מדברי קטן משאר בצלים לפיכך נקרא בצלצול: **פלוסלוס**. מין תורמוס הוא, ותורמוס מין קטנית ידוע מר מאד, ששולקים אותו שבע פעמים ואוכלים אותו בקנח סעודה: **ד אגסים**. בערבי אגא"ס, ובלע"ז פירא"ש: **קרוסטומלין**. מין אגסים קטנים הדומים לעפצים שקורין מוליי"ן: **פרישים**. הם חבושים בערבי ספארג"ל, ובלע"ז קודליי"ש: **עוזרדים**. בערבי זער"ד ובלע"ז סורבא"ש: **חזרד**. תפוח יערי, תרגום וכפתור וחזור: **אפרסקים**. בלע"ז פירסאג"ש וכשהן קטנים דומין לשקדים: **שיזפיין**. הרכיב זיתים על רימון נפיק מנהון שיזפיין:

only,] one with the other.

(5) The radish and the *nafutz* [a type of raddish, see Mishnah 3], or mustard and charlock [a plant resembling the mustard plant], or the Greek gourd with the Egyptian gourd or [the Greek gourd] with the bitter gourd, even though they are similar one to the other, are nevertheless [on account of dissimilarity of flavor, the deciding factor in this respect] *kilayim* one with the other. (6) A wolf and a dog, or a *kufari* dog [raised by villagers, and resembling a jackal] and a jackal, or a goat and a deer, or a gazelle and ewe-lamb, or a horse and a mule, or a mule and a donkey, or a donkey and a wild donkey, even though they are similar one to the other, constitute nevertheless *kilayim* [regarding crossbreeding — see Leviticus 19:19, Deuteronomy 22:10].

(7) It is not permitted to graft from one [fruit] tree to another [this prohibition applies to grafting between one fruit tree and another dissimilar to it, or between a fruit tree and a non-fruit tree, but not between two non-fruit bearing trees], or from one herb to another [of another species] or from a tree to herb, or from a herb to a tree. Rabbi Yehudah permits from a herb to a tree [or vice versa].

(8) It is not permitted to plant herbs in a trunk of a [chopped down] *shikmah* [a fig tree growing in a forest] [for this would constitute planting a herb within a tree]. It is not permitted to graft rue on white cassia, since that is [grafting] a herb on a tree. It is forbidden to plant a young fig-shoot in a cistus shrub [used

רבנו עובדיה מברטנורא

רימין. בערוך פירש פולצדקא"י בלע"ז: **ה הצנן והנפוץ.** אף על פי שהפרי והעלים דומין זה לזה, הן כלאים זה בזה לפי שאין טעם הפרי דומין, שהלכו בזה אחר טעם הפרי: **לפסן.** פירש בערוך מרז"י בלע"ז: **ו כלב הכופרי.** כלב שמגדלים בני הכפרים והוא קטן ודומה לשועל: **היעלים.** מין חיה, ואקו מתרגמין ויעלא: **ערוד.** חמור הבר: **ז אין מביאין אילן באילן.** אין מרכיבין אילן מאכל באילן מאכל מין בשאינו מינו, או אילן סרק באילן מאכל, אבל אילן סרק באילן סרק כיון שאין שום אחד מהם עושה פרי, כמין אחד חשוב ושרי: **ירק בירק.** מין בשאינו מינו: **רבי יהודה מתיר ירק באילן.** ואין הלכה כר' יהודה: **ח שקמה.** אילן תאנה גדל ביערים: **סדן של שקמה.** לאחר שנחתך ונשארו שרשיו בארץ נקרא סדן ואין נוטעין ירק לתוכו דהוי ירק באילן: **פיגם.** עשב שקורין רוד"א בלע"ז:

זה בזה: **ה הצנן והנפוץ,** החרדל והלפסן, ודלעת יונית עם המצרית והרמוצה, אף על פי שדומין זה לזה, כלאים זה בזה: **ו הזאב והכלב,** כלב הכפרי והשועל, העזים והעבאים, היעלים והרחלים, הסוס והפרד, הפרד והחמור, החמור והערוד, אף על פי שדומין זה לזה, כלאים זה בזה: **ז אין מביאין אילן באילן,** ירק בירק, ולא אילן בירק, ולא ירק באילן. **רבי יהודה מתיר ירק באילן:** **ח אין נוטעין ירקות בתוך סדן של שקמה.** אין מרכיבין פיגם על גבי קדה לבנה, מפני שהוא ירק באילן. **אין נוטעין:** חור של תאנה

for marking boundaries by Yehoshua] for the purpose of providing cooling [or shade] for the latter, or to insert a vine-shoot into a melon in order that the latter might contribute its moisture to the former, since that is [grafting] a tree on a herb. It is prohibited to place gourd seed into the juice of a mallow for the purpose of preserving the former [until it germinates in the soil], since that constitutes [grafting] one herb on a [different] herb.

(9) One who buries [for keeping fresh] turnips or radishes [in bundles, so that it is clear that the purpose is not planting] beneath a vine, with some of their leaves uncovered [this proviso is immaterial except in respect to their being pulled out on the Sabbath] need have no apprehension as to transgressing a) the law of *kilayim* [since only the sowing of mixed seeds in a vineyard is prohibited (Deuteronomy 22:9), not the burying], or b) the law of the seventh year [since only sowing (i.e., for purposes of reproduction), not burying (for purposes of keeping fresh) is prohibited in the Sabbatical year (Leviticus 25:4)] or c) that of tithes [produce is subject to tithes only as harvested off the tree or ground (see Leviticus 27:30)]. These vegetables had, it is presumed, been duly tithed already; they do not require tithing again by reason of having been buried underground to be kept fresh]. They may also be pulled up on the Sabbath [the prohibition of

רבנו עובדיה מברטנורא

קדה. מין אילן של בשמים תרגום קדה קציעה, וכתוב (תהלים מה) מור ואהלות קציעות כל בגדותיך: **החצוב**. מין ירק ששרשיו יורדים בעומק הארץ ביושר ואינם נוטים לכאן ולכאן, ובו תיחם יהושע את הארץ: **מקירו**. מלשון קור שתהא התאנה מקררת החצוב שהוא חם ביותר. פירוש אחר שתהיה עליו לצל לשון קורה: **מימיה לתובה**. שהאבטיח לח ומלא מים: **חלמית**. בערבי כוביז"א ובלע"ז מלוא"ו: **ט הטומן לפת וצנונות**. כדי שיהיו נשמרים תחת הקרקע שלא כדרך שתילה, גלי דעתיה שאינו רוצה בהשרשתו. כגון שטמן אגודה של לפת ואגודה של צנונות יחד: **אם היו מקצת עלין מגולין**. משום שבת נקטיה, דאם היו כל העלין מכוסין אי אפשר ליטלו אם לא שיוז עפר בידים: **לא משום כלאים ולא משום שביעית**. לא משום זורע כלאים, ולא משום זורע בשביעית. אי נמי אפילו הוסיף מאתים משום כלאים שרי דלאו דרך זריעה הוא, ואם היו מששית ונכנסו לשביעית, והוציאו ספיחים בדרך שמוסיפים הבצלים בתלוש, אין בהם משום ספיחי שביעית: **ולא משום מעשרות**. אינו חייב לעשר כשיתלוש אותם ממקום שהטמינם דכתב (ויקרא כו) וכל מעשר הארץ

לתוך החצוב, שיהא מקרו. אין תוחבין זמורה של גפן לתוך האבטיח, שתהא זורקת מימיה לתוכו, מפני שהוא אילן בירק. אין נוטנין זרע דלעת לתוך החלמית, שתהא משמרתו, מפני שהוא ירק בירק: ט הטומן לפת וצנונות תחת הגפן, אם היו מקצת עליו מגלין, אינו חושש לא משום כלאים, ולא משום שביעית, ולא משום מעשרות, ונטלים

plucking (*tolesh*) on the Sabbath applies only to produce attached by roots to the ground; these vegetables had been plucked already. Also the (indirect) moving of *muktzah* (in this

בשבת. הוזרע חטה ושעורה כאחת, הרי זה כלאים. רבי יהודה אומר, אינו כלאים עד שיהיו שתי חטים ושעורה, או חטה ושתי שעורים, או חטה ושעורה וכסמת:

case the soil adhering to the buried vegetables) does not come within the prohibition of handling on the Sabbath, since he is picking it up by the exposed leaves and for the purpose of something permissible for use on the Sabbath]. If one sows a wheat grain and a barley grain with one throw of the hand it constitutes *kilayim*. Rabbi Yehudah says, It is not *kilayim* unless there are two wheat grains and one barley grain, or one wheat grain and two barley grains, or a wheat grain, a barely grain, and a spelt grain [since Scripture says, “You shall not sow your field with two kinds of seed,” (Leviticus 19:19) it follows, according to Rabbi Yehudah, that the sowing of two diverse seeds becomes prohibited only when it is on “your field,” i.e., on ground in which at least one other seed has been sown; the prohibition thus applies only to the sowing of a minimum of three seeds, either all three different, or two like seeds and one different from them. The law does not follow Rabbi Yehudah regarding sowing one's field (sowing one grain each of two diverse species does constitute *kilayim*), but does follow him regarding *kilayim* of the vineyard (only sowing one grain each of two diverse species, and not one grain of only a single species, together with a grape seed constitutes *kilayim* of the vineyard)].

רבנו עובדיה מברטנורא

מזרע הארץ, והאי לאו זריעה היא: וניטלים בשבת. דכתלושים דמו ואוחז בעלים המגולים ומוציאן, ואף על גב דמזוי עפר ממקומו, טלטול מן הצד לצורך דבר היתר ואינו נוגע בדבר האסור מותר: עד שיהיו שתי חטים ושעורה. טעמא דר' יהודה משום דכתיב (שם יט) שדך לא תזרע כלאים, וסבר דהקרקע בלא זרע לא איקרי שדה, ומשמע לא תזרע כלאים בהדי שדך שנזרע כבר, וכן (דברים נב) לא תזרע כרמך כלאים, לא תזרע כלאים דהיינו שני מיני זרעים בהדי כרמך, ולא מחייב בכלאי הכרם עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד. ואין הלכה כרבי יהודה. דקרקע אף על פי שאינה זרועה קרויה שדה, אבל אינו קרוי כרם בלא חרצן, הלכך הוזרע חטה ושעורה כאחד חייב משום כלאי זרעים, ואינו חייב משום כלאי הכרם, עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד: